

dili, in na Portugalskem je malo po malem vse ostale žitarice spodrinila. Na Francoskem so jo do 1535. l. samo po vrtovih sadili, in še le za Henrika IV. se je bolje razširila. Na Angleško je dospela koruza 1560. l., kjer so jo tudi po vrtovih sadili.

Koruza se omenja prvi pot v botaniškem delu 1532. leta, in to v nemškem, in kmalu potem se je začel znanstveni svet prepirati zastran domovine njene. Nikdo ni mogel utajiti, vzlasti s početka ne, da so koruze pripeljali z Amerike, ali začeli so se pravdati o tem, da so jo v Evropi in Aziji uže v starem veku poznavali. V Herodotu so našli mesto, kjer se popisuje na pšenici in ječmenu perje, ki je štiri prste široko bilo, Theophrast pa omenja zrna, ki je tako veliko, kakor koščica olivina, in mnogi so začeli vsled tega trditi, da so koruzo uže od nekdanj pri nas poznavali. Na to so prišli drugi, ki so trdili, da so koruzo v srednjem veku z izhoda v Evropo prinesli. To trditev je postavil zgodovinar Michaux 1832. l., in za njim so jo podpirali mnogi drugi. Za dokaz jim je bila ena listina trinajstega stoletja, v kateri se omenja, da sta 1204. l. dva križanika prinesla in poklonila mestu Incisa kosec križa in eno mošnjico kot zlato rumenega zrnja, kakoršno je bilo do takrat nepoznato. Zrnje to je bilo z Anatolije, kjer so mu „meliga“ rekli. Dolgo so se o tem prepirali, ali je tisto zrnje bilo koruzino, ali katere druge žitarice. Toda 1877. leta, ko so uže pozabili na ta prepir, dokazali so izvedenci, da je ono listino spisal nek slepar, da je toraj vsa izmišljena.

Toliko zmešnjav o domovini koruzini so mnogo zakrivila imena, ki jih ima v evropskih jezikih. Nazivali so jo turska pšenica, in zato so v tem imenu iskali domovine sami koruzi. Ker svet ni prav znal za domovino koruzino, zato jo je nazival po oni zemlji, s katere jo je dobil. V Lotaringiji so jo nazivali rimska pšenica, v Toskani siciliska, in v Siciliji indijska. Turki jo nazivajo egipetska pšenica, a v Egiptu sirska dura.

Ker niso mogli spričati, da je koruza prišla z zahodne Azije, začeli so iskati domovine njene še dalje na izhodu, in naposled so izrekli, da je doma na Kitajskem. Dandanes se koruze na Kitajskem veliko pride luje, da si je potniki prešlega stoletja še ne omenjajo. Da so Kitajci koruzo uže davno poznavali, dokazuje neka knjiga kitajska, v kateri je koruza naslikana. In na to knjigo so se mnogi oslanjali, da dokažejo, da so Kitajci poznavali koruzo preje, preden so jo Evropejci v Ameriki našli. Ali ta knjiga je bila dogotovljena 1578. l., in vé se, da so Portugalci v Kitaj dospeli uže 1516. l., toraj je v teh šestdesetih letih moglo prav lahko kaj zrnja koruzinega v Kitaj doiti. Za same Kitajce se danes vé, da Amerike niso pred Evropejci poznavali.

Danes nikdo ne dvoji o tem, da je koruza čista Amerikanka, in da je na starem svetu pred odkritjem Amerike nikjer niso poznavali. V Evropo je dospela koruza, kakor smo uže omenili, koncem 15. stoletja, in koj naslednjega stoletja se je vrlo daleč razširila. Danes je udomačena po vsem svetu, kjer jej podnebje ugaja. Z dolgoletnim vzgojevanjem so nastale premnoge sovr-

stice. Tolike razlike ni pri nobeni drugi žitarici. Največe vrste dosejajo višino 3—4 m, najmanje 1/2 m. Veliko razliko nahajamo tudi v velikosti stržev, kakor tudi samega zrnja. In samo zrnje je ali belo, blede, rumeno, narančasto, rudeče ali našarjeno, kedaj pa kedaj ima eden isti strž dve boji. Nekatere vrste dozorevajo v sedmih, nekatere v treh ali štirih mesecih. Vse vrste pa bogato rodevajo in jako koristijo človeku. Kaj vse se dela s koruze, to dobro vedó naše gospodinje, in tudi za pitanje domače živali ni bolje žitarice od koruze.

Če tudi znamo, da je koruza Amerikanka, vendar še ne znamo, v katerem kraju ameriškem so jo najpreje vzgojevali, kakor tudi tega ne znamo, kje raste divja koruza. V Ameriki je še mnogo krajev, v katere še niso prodri prirodoznanci, in Bog zná, ali se jim bode posrečilo kedaj oslediti divjo koruzo.

Naši dopisi.

Z Dobrove 3. oktobra. (*Procesija z Ljubljane; visoki gostje; slovó.*) Lepo slavnost obhajali smo na Dobrovi minulo nedeljo. Z vseh ljubljanskih fará, s Polhovega Gradca in od sv. Katarine došlo je namreč po 9. uri zjutraj krog 3000 ljudi v procesiji pod vodstvom svojih duhovnikov. Vsled sklepa odbora za slavljenje zlato-mašništva Svetega Očeta priredila se je namreč na ta dan k nam procesija v slavljenje Leona XIII. — S Kozarij počenši do naše farne cerkve bila je v ta namen vsa cesta okinčana z mlaji, zastavami, slavoloki, venci in s primernimi napisi. Bogato in okusno bil je izrekoma okinčan kozarški most čez Mali Graben, dalje hiše v Rozorih, dalje prve hiše dobrovske vasi na onem mestu, kjer se odcepi okrajna cesta proti Polhovem Gradcu. Na tem mestu bilo je ravno zgotovljeno lepo novo znamenje s krasno podobo Križanega.

Prav okusno okinčana je bila tudi daljna pot skoz vas, omenjamo posebej še šolskega poslopja, cerkvene okolice, cerkev sama pa je bila po vsemi v kinču največjih praznikov. Vsaj je pa k nam v spremstvu procesije došlo tudi izredno visokih gostov: milostivi gosp. knezoškof dr. Jakob Misija, predsednik slavnostnega odbora, svetlost knez Ernest Windisch-Grätz, in dalje razun dveh zadržanih, vsi člani škofijskega slavnostnega odbora, izrekoma prečastita gospoda: prelat dr. Čebašek in prošt dr. Jarc.

Procesija, v katero so se Ljubljančani zbirali na tržaški mitnici, zbrala se je v drugič v Rozorih, kamor ji je na proti šla procesija Dobrovčanov. Krog 9. ure začela se je velikanska vrsta pobožnih pomikati z Rozorov gori in prve zastave bile so dolgo prej pri cerkvi, ko so se zadnje vrste in pa še zadaj sledeči vozovi pomikali z Rozorov med zvonjenjem lepo vbranih naših zvonov in streljanjem z obeh brd doli. To je bil veličasten pogled!

Koj po prihodu procesije bile ste zaporedoma dve tihi maši, po deseti uri pa se je pričela na pokopališči poleg kapelice pod milim nebom pridiga, katero je imel

kanonik in državni poslanec gospod Klun. Lep, dobro umljiv, svečanosti primeren govor njegov trajal je skoraj celo uro in je bil dobro slišati po vsi okolici cerkve.

Po pridigi maševal je milostivi knezoškof veliko mašo. Žal nam je, da sicer dobrega tukajšnjega cerkvenega petja pri tej priliki ne moremo pohvaliti. — Popoldne bili so vsi odličnejši navzoči gostje gospoda župnika Babnika. Gospod kučigazda izrazil je veliko radost svojo v edini napitnici na visoke in odlične goste imenoma na milostivega knezoškofa in na svitlega kneza Windisch-Grätza. Odzdravil je gosp. knezoškof z napitnico na Svetega Očeta, na kučigazdo, na vse častilce Svetega Očeta, izrekoma na slavnostni odbor, konečno pa se je še zahvalil govorniku gosp. kanoniku Klunu z željo, da bi lepe besede slišane, tudi vsi poslušalci v srcu ohranili in se po njih ravnali. Ob treh popoldne bile so slovesne litanije, potem pa blagoslovljenje novega znamenja na razpotji polhograjske ceste. — Potem pa so med pritrkavanjem zvonov zapustili častiti visoki gostje našo prijazno dolino.

Danes pa zapusti nas občeljubljeni dahovni pomočnik gospod Josip Laznik, ki je premeščen za prvega kaplana v sosedno nam Vrhniko. — Kakor s težkim srcem puščamo s svoje srede izglednega duhovnika in izvrstnega govornika, ljubeznjivega tovariša, tako mu vendar ne moremo drugače kot čestitati, da se od nas pomika vedno dalje na višje in višje mesto. Bog ga spremljaj!

Iz Ljubljane. — Cesarjev god praznoval se je včeraj v Ljubljani s slovesno peto mašo v stolni škofjski cerkvi. Mašo je maševal gospod knezoškof dr. J. Misija, navzoči pa so bili razun mnogobrojnega občinstva, zastopniki cesarskih in avtonomnih uradov, na čelu z gospodom deželnim predsednikom baronom Winklerjem in deželnim glavarjem gospodom grofom Gust. Thurnom. Tudi po vseh večjih krajih po deželi praznoval se je cesarjev god slovesno. Šolska mladina ta dan ni imela šole.

— **Pred začetkom državnega zborovanja.** Le malo dni nas še loči od začetka zborovanja državnega zbora, ne bo toraj odveč nekoliko ogledati si sedajni politični položaj.

Osem let je minulo, odkar je tako zvana ustavoverna stranka v manjšini. Koliko naskokov poskusila je ta stranka v tej dobi na Taaffejevo vlado deloma kot „združena levica“, deloma kot „nemško-avstrijski“ in kot „nemški“ klub. Začetkom odrekala je opozicija celó državni proračun s pretvezo, da vladi, katera kvari državo, ne privoli ničesar. — Tudi v vladi sami — v ministerstvu imela je opozicija vedno nekoliko pristašev svojih: Stremayer, Korb, Hrtek, Horst, Streit, Conrad smejo se gotovo prištevati med pristaše opozicije, toda vklub mešanega značaja „spravljive“ vlade Taaffejeve — ni pustil grof Taaffe noben trenutek vodstva vladanja iz svojih rok, in ko sta nekega dneva ministra Krenner in Streit poskusila vladati na svojo roko zoper njega, po-

brala ju je noč in drugi dan bila sta na njenih mestih dva druga ministra.

Enako osoda zadela je bivšega naučnega ministra Conrada, ki je pred par leti v očividno nasprotje stopil z načeli sedanje vlade in z njo vezane večine.

Na njegovo mesto bil je nekako od zgoraj doli postavljen zeló mladi in v učni upravi neskušen vodja Terezijanišča, sin policijskega komisarja Gautscha — gotovo zaupna oseba kuratorja Terezijanskega, viteza Antona Schmerlinga. — Da ima Schmerling vedno zvezo s kolovodji ustavoverne stranke, izrekoma s Chlumecyjem, Plenerjem, Sturmom itd., je znano. Kdor je opazoval ministra Gautscha v zbornici poslancev, videl je takoj, da je imel sicer nekaj občjenja z različnimi osebami vse zbornice, rad se je bavil s „knezi“ — pa največkrat in najbolj zaupno razgovarjal se je s kolovodji levice.

Govori Gautschovi bili so prav debelo pobarvani „domoljubno“, pomenljivih strokovnjaških činov njegovih pa do sedaj ni bilo zapaziti. Trdil je pač sploh, da so srednje šole, izrekoma gimnazije, prenapolnjene in da jih je preveč, obrtnijskih šol pa premalo in da bi to nedostatnost odpravil, povikšal je zeló izdatno učnino, letos pa je k smrti obsodil 13 srednjih šol. Pri ustanovitvi novih obrtnih šol pa si je zeló otemnel naglašano načelo avstrijskega domoljubja s tem, da je za Primorsko ustanovil obrtno šolo z izključno laškim učnim jezikom. — Kako je postopal pri odpravi 13 srednjih šol, je preznano, z roko pa se lahko prime, da se je s to naredbo v nasprotje stavil z vsemi dosedanjimi načeli vlade, z večino državnozbornske večine: s Čehi, Slovenci, Dalmatini in Lahi. — Poljskim poslancem nasproti varoval se je zameriti in še več v domačih levičarskih, kakor tudi v madjarskih listih, ponujal se je in ponuja se še gališkim poslancem nebo in zemlja, ako popusté svoje dosedanje zaveznike in se pridružijo ustavovernim levičarjem. — Taaffejeva vlada do sedaj še ni storila koraka zoper naučnega ministra, akoravno je očividno, da so čini njegovi enako obrnjeni zoper sedanjo vlado, kakor zoper dosedanjo zvezo državnozbornske večine.

Da se mora pa grof Taaffe v kratkem odločiti ali za večino ali pa za ministra Gautscha, to je očividno. In govorica, da grof Hohenwart namerava odložiti svoj mandat in odtegniti se političnemu delovanju, je gotovo pomenljiva in potrjuje naše mnenje, da stojimo tikoma pred odločbo — pred krizo, ki bode pokazala, ali nam bodo veljala še dalje načela, izrečena v prestolnem govoru leta 1879, ali pa nam bode prebiti novo, morebiti osodepolno poskušnjo z Gautschijadami.

— **Vodovod ljubljanski** bliža se svojemu uresničenju. O tej zadevi piše „Sl. Nar.“: Načrta za vodovod s polja ljubljanskega in iz Podvodja bode inženér Smerkar dogotovil še tekom novembra, začetkom prihodnjega leta razpisali se bodo natečaji in delo samo se bode spomladi uže pričelo ter dovršilo, če ne koncem bodočega leta, pa gotovo spomladi l. 1889. Voda bode

se napeljala s polja ljubljanskega. Vodnjaki, ki so se izvrtali pri Klečah in bližje Save, pokazali so, da je sestava zemlje najugodnejša, voda pa, uprav izborna, kakor so dognale preiskave treh strokovnjakov kemikov. Ker se bode napeljala voda iz Kleč, ne bode nikakih stroškov za razsvojitev (eksproprijacijo), kajti cevi se bodo položile pod potom, ki drži iz Kleč do „Pekovskega križa“, od tod naprej pa po Dunajski cesti. Glavni vodnjak (reservoir) bode na višini nad Tivolskim gradom, kjer je nekdanj za francoske vojne bila utrdba, pozneje pa „tičnica“. Voda bode toraj imela dovolj strmca, da bodo preskrbljena najvišja poslopja v mestu. Vode je na ljubljanskem polju v izobilju, kajti pod 20 metrov debelo plastjo konglomerata bila je letos pri izredni suši blizu 20 metrov na debelo. Kakor vse kaže, dobili bomo ob razmeroma malih stroških izvrstno vodo, kakoršne nima skoro nobeno mesto.

— **Imenovanje sodnijskih uradnikov.** Minister in vodja pravosodnega ministerstva imenoval je za državnega pravnika pri novomeški okrožni sodnji gosp. R. Schwingerja, pravdniškega namestnika v Celji, na njegovega naslednika tam pa sodnijskega adjunkta dr. Nemaniča, — za okrajnega sodnika v Kostanjevico pa konjiškega sodnijskega adjunkta M. Novaka, za adjunkta pri doželni sodnji ljubljanski konečno pa sevniškega adjunkta g. A. Levca.

— **Določbe za izplačevanje dobitkov glavne dobrodelne tombole dné 9. oktobra.**

1. Têrne, kvatêrne in kvintêrne se izplačajo takoj po vrsti, kakor se kdo oglasi, ako se ne najde nobena nepravilnost pri kontroliranju dotične tablice.

2. Ako se jih za terno, kvaterno ali kvinterno oglasi več, kakor je v tem oddelku dobitkov odločenih, žrebajo oni, ki so kak dobitnik zadeli posamezno za dobitke, ki v tem oddelku še niso oddani. Tistim, ki potegnejo najvišje številke, se potem po vrsti izplača dotični dobitnik.

3. Enake določbe veljajo tudi za tombolo, samo s tem razločkom, da se pri objavljenju prve tombole 10 minut čaka. Ako se v tem času nihče več ne objavi (oglasí), izplača se takoj dobitnik v znesku 100 gld. V slučaji pa, da se še kdo oglasi, žreba se posamezno, in tistemu, ki potegne najvišjo številko, izplača se dobitnik. Ko bo prva tombola oddana, se bode igralo naprej za drugo tombolo. Tudi pri drugi tomboli, ako se jih več oglasi, se dobitnik po žrebanju izplača tistemu, ki potegne najvišjo številko.

4. Vsaka tablica, na katero kdo kaj zadene in dobitnik prejme, mora se oddati ter potem ne velja več za nadaljno igranje.

5. Na poznejša oglaševanja po izplačanih dobitkih posameznih oddelkov se ozir ne jemlje.

9. Čez vse dvombe in druge neprilichnosti, ki bi se znale prigoditi med tombolo, razsojuje veljavno le odbor tombole.

Odbor tombole.

— **Shod poslancev.** Naši tukaj in v bližini bivajoči državni in deželni poslanci snidejo se danes popoldne

v posvetovanje. Ni teško uganiti, da jim je gradivo posvetovanja preskrbel naš skrbni naučni minister Gautsch.

— **Nova knjiga.** Goriški profesor bogoslovja gosp. dr. Mahnič spisal je pred tremi leti v podlisteku „Slovenčevem“ „Dvanajst večerov“, ki so zbudili med slovenskimi omikanci po vsem zasluženno zanimanje. Po mnogostransko izrečeni želji dal je gospod pisatelj one estetično-kritične spise na svitlo v posebni lični, približno 200 strani obsegajoči knjigi. — Odveč bi bilo knjigo še posebej priporočati, ker zanimiva tvarina sama, in znana spretnost pisateljeva priporočate jo uže same. Zadostuje naj toraj za sedaj, da novo, dobro došlo nam knjigo priporočamo z lastnimi besedami pisateljevega predgovora, ki se glasé: „Moj namen toraj in želja je, da s to knjigo vsaj nekoliko pripomore v pojasnenje onih načelnih vprašanj, ki so posebno v leposlovju odločivna. Upam, da bodo „Večeri“ skupno natisnjeni, s tistim priznavanjem sprejeti, kakor so bili pozdravljeni v listku „Slovenčevem“. Ako najde ta knjiga pri Slovencih prijazen odmev, mi bo to v spodbudo, pričeto delo nadaljevati ter počasi ustanoviti nekako slovstveno-kritično biblioteko — resnici v obrambo.“

Na prodaj je knjiga pri F. Wokulatu, knjigotržcu v Gorici, kakor tudi pri vseh družih večjih knjigarjih na Slovenskem. Cena ji je 70 kr.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Kolikor bolj se bliža dan pričetka državnega zborovanja, toliko bolj živahne postajajo razprave o razmerah strank med saboj in o osodi sedanje vlade. — Nekateri levičarski listi že računajo s tem, da je opozicija med saboj složna in računajo s tem kakor da bi bili že zase pridobili gališke poslance. Pa k sreči dosedanje državno-zborske večine oboje to do sedaj še ni resnično. Levičarji niso med seboj ne samo ne složni, temveč nasprotja postajajo če dalje večja. Izrekoma to velja o členih avstrijskega in pa nemškega kluba z dežele Česke oziroma Moravske. „N. fr. Presse“ trdila je, da je opozicija složna, na to pa je odgovorilo glasilo Pickert-ovo. — Chlumecky in Pickert sta tako edina, kakor „ogenj in voda“. Da med avstrijsko-nemškim in pa med nemškim klubom ni očitne vojske, to se je dosedaj moglo doseči samo s tem, da so člani avstrijsko-nemškega kluba vedno odjenjavali in jim prepuščali prostor za prostorom.

Kar pa zadeva gališke poslance, ne more nihče pričakovati, da bi bili že v kratkih 8 letih pozabili prejšnjega levičarskega gospodarstva. In res se do sedaj še ni oglasil ne jeden časnik in ne jeden poslanec Gališke za zvezo z levičarji, temveč vsi so se izrekli bolj ali manj odločno zoper sprejem danih jim ponudb. Enako godi se sedaj na Gališkem potujočemu naučnemu ministru Gautsch-u. Sprejemajo ga sicer povsod dostojno večinoma tako le uradniki, ampak najpomenljivejše glasilo galiških poslancev „Czas“, prav ostentativno naglašá, da vse to se godi brez političnega pomena. Iz tega